

Σχολικός Εκφοβισμός (Bullying)

Ορισμός Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού

Τί είναι η Σχολική Βία;

Με τον όρο Σχολική Βία εννοούμε το φαινόμενο της συνεχιζόμενης, σκόπιμης και συχνής επιβολής δύναμης, απειλής και εξαναγκασμού ενός μεγαλύτερου προς έναν μικρότερο και πιο αδύναμο μαθητή. Η πράξη αυτή αποσκοπεί στην επιβολή της θέλησης του «θύτη» (του μεγαλύτερου σε ηλικία ή/και σε δύναμη μαθητή) και στην άσκηση βίας πάνω στο «θύμα» (του μικρότερου σε ηλικία ή/και σε δύναμη μαθητή). Ο «θύτης» επιτίθεται με διάφορους τρόπους στο «θύμα» του πολλές φορές. Επίσης, χαρακτηρίζεται από ανισορροπία των συμμετεχόντων και διαφορά στη σωματική τους δύναμη. Ο «θύτης» είναι πάντοτε δυνατότερος και ισχυρότερος από το «θύμα» του.

Τί είναι ο εκφοβισμός;

Μαζί με τον όρο «Σχολική Βία» (school violence), τα τελευταία χρόνια μπήκε στο λεξιλόγιό μας και ο όρος «εκφοβισμός» (bullying). Αν με τον όρο «Σχολική Βία» αναφερόμαστε στο γενικότερο φαινόμενο της εκδήλωσης παραβατικής συμπεριφοράς, με τον όρο «Εκφοβισμός» (bullying) αναφερόμαστε σε αυτήν την ίδια την πράξη επιβολής και παρενόχλησης και απειλών από τον «θύτη» προς το «θύμα». Πολλές φορές, όμως, η φράση «Σχολική Βία» θεωρείται συνώνυμη του όρου «εκφοβισμός».

Υπάρχουν πολλές μορφές Σχολικής Βίας και Εκφοβισμού;

Ναι υπάρχουν. Η μελέτη του φαινομένου ξεκίνησε από διάφορες χώρες της Βόρειας Ευρώπης και μετά πέρασε και στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού Ωκεανού, στις Ηνωμένες Πολιτείες κυρίως. Μελέτες για τη σχολική βία πλέον έχουμε σχεδόν από όλον τον κόσμο. Από έναν μεγάλο όγκο βιβλιογραφίας, διεθνούς και ελληνικής μαθαίνουμε για τις εξής μορφές Σχολικής Βίας:

Σωματική Βία

Στην περίπτωση αυτή, ο «θύτης» επιτίθεται και χτυπά με χέρια και πόδια το «θύμα» του με σκοπό να του προξενήσει σωματικές βλάβες.

Δηλαδή οι κλωτσιές, οι τρικλοποδιές, οι σπρωξιές, τα χτυπήματα, το φτύσιμο, το μαλλιοτράβηγμα, το δάγκωμα ή οποιασδήποτε άλλης μορφής σωματική επίθεση.

Λεκτική Βία

Εδώ ο «θύτης» επιτίθεται φωνάζοντας, βρίζοντας, προσβάλλοντας λεκτικά το «θύμα» του. «Είσαι χαζή!», «είσαι ανόητος!», «είσαι φυτό!», «είσαι βλάκας!», είναι μερικές από τις συνήθεις εκφράσεις και προσβολές που χρησιμοποιούνται σε περιπτώσεις λεκτικής βίας. Βρίσιμο, Τρομοκρατία, Ρατσιστική, μεροληπτική στάση, Σεξουαλικά υπονοούμενα, Συκοφαντίες, Ψευδείς φήμες, κακοπροαίρετη κοροϊδία.

Συναισθηματική/Ψυχολογική Βία

Στην περίπτωση αυτή, ο «θύτης» (ή οι «θύτες») ασκούν μια εξίσου επικίνδυνη μορφή βίας: διασπείροντας ψευδή σχόλια και κουβέντες (κουτσομπολιό), αποκλείοντας το «θύμα» από παρέες και απομονώνοντάς το από δραστηριότητες της τάξης. «Φύγε!», «Δεν σε θέλω στην παρέα μου» είναι μόνο μερικά από τα προσβλητικά σχόλια που μπορεί να δεχθεί το «θύμα» συναισθηματικής και ψυχολογικής βίας.

Κοινωνικός Αποκλεισμός

Είναι παρόμοια μορφή βίας με την προηγούμενη (συναισθηματική/ψυχολογική βία). Μπορεί, όμως, να μην έχει στοιχεία κουτσομπολιού και ψευδών ειδήσεων και να περιορίζεται μόνο στον αποκλεισμό από την ομάδα. «Δεν θα σε καλέσω στη γιορτή

μου!» είναι μια μορφή απειλής και κοινωνικού αποκλεισμού. «Άντε ρε! Φύγε από εδώ», μπορεί να ακουστεί και να σημαίνει όχι μόνο τη λεκτική προσβολή, αλλά και τη συναισθηματική βία και κοινωνικό αποκλεισμό ενός γενικότερα «διαφορετικού» μαθητή από τους συμμαθητές του.

Ηλεκτρονική Βία

Στην περίπτωση αυτή, πρόκειται πάλι για λεκτική και συναισθηματική/ψυχολογική βία, η οποία όμως πραγματοποιείται μέσα από κινητά τηλέφωνα (με ηλεκτρονικά μηνύματα-sms, ανώνυμες κλήσεις) και με τη δημοσιοποίηση προσωπικών στοιχείων ή και άλλων ευαίσθητων πληροφοριών που αφορούν στο «θύμα» σε διάφορα δημοφιλή δίκτυα κοινωνικής δικτύωσης (π.χ., facebook, instagram, twitter). Εναλλακτικά, η ηλεκτρονική βία (που είναι γνωστή και ως «κυβερνο-εκφοβισμός») μπορεί να πάρει τη μορφή ανάρτησης κακοηθειών, κακόβουλων σχολίων, προσωπικών φωτογραφιών (πραγματικών ή παραποιημένων) του «θύματος» με σκοπό να το φέρουν σε δύσκολη θέση.

Σεξουαλική Βία

Πρόκειται για ιδιαίτερη και πολύ χειρότερη μορφή σωματικής βίας. Το κυρίαρχο χαρακτηριστικό της σεξουαλικής βίας δεν είναι μόνο οι σωματικές επιθέσεις, αλλά και η σεξουαλική «θυματοποίηση» του «θύματος» από το «θύτη», όταν ο «θύτης» επιτίθεται σεξουαλικά στο «θύμα».

Το προφίλ του “θύματος” και του “θύτη”

Ποια παιδιά είναι ευάλωτα στη σχολική βία;

Οποιοδήποτε παιδί μπορεί πέσει θύμα ομάδας ή μεμονωμένων παιδιών που ασκούν βία στο σχολείο, όμως αυτά που είναι περισσότερο ευάλωτα είναι όσα διαφέρουν απ’ την ομάδα λόγω:

- Εμφάνισης, (βάρος, χρώμα μαλλιών, μυωπίας, ύψος, κοκ)
- Τρόπου ομιλίας, χαρακτηριστικών ή καταγωγής, θρησκείας κοκ
- Οικογενειακής κατάστασης (διαζύγιο, μονογονεϊκή οικογένεια)
- Της μη κοινωνικότητάς τους ή ‘μαζεμένης’, ντροπαλής συμπεριφοράς
- Της καλής ή της κακής απόδοσής τους στο σχολείο
- Της δημοτικότητάς τους και το ωραίο τους παρουσιαστικό
- Της ιδιαίτερης ικανότητας ή δυσκολίας (Για παράδειγμα: σύνδρομο Ασπεργκερ, Δυσλεξία, υπερκινητικότητα και ελλειμματική προσοχή, ιδιαίτερη έφεση στη μουσική, τα μαθηματικά κοκ),
- Της αρρώστιας ή νοσηλείας τους.

Τύποι παιδιών που υφίστανται βία

- Παιδιά ευαίσθητα ή ήπιων τόνων που δεν διεκδικούν εύκολα το δίκιο τους
- Παιδιά που προκαλούν εντάσεις – που διασπούν, είναι κοινωνικά αδέξια, (κλαψουρίζουν, μοιάζουν να ‘γλείφουν’, κομπάζουν κλπ), ή έχουν ιδιαιτερότητα ή δυσκολία που κάνει τη συμπεριφορά τους εκκεντρική ή παράξενη.

- Παιδιά που εισπράττουν και ασκούν βία: βίαιο οικογενειακό περιβάλλον ή στόχοι παρενοχλήσεων από τους συμμαθητές τους
- **Τα αγόρια ασκούν βία** ως επί το πλείστον με πιο έκδηλα επιθετικό τρόπο (σωματικά, λεκτικά ή μη λεκτικά). **Τα κορίτσια ασκούν βία** ως επί το πλείστον με πιο έμμεσο τρόπο (αποκάλυψη μυστικών, κουτσομπολιό, ειρωνεία, αποκλεισμό κλπ).

Πώς μπορούμε να βρούμε τον μαθητή που συχνά πέφτει «θύμα» βίαιης συμπεριφοράς;

- Όπως και στην περίπτωση του «θύτη», και το «θύμα» μπορεί να είναι ο συμμαθητής του διπλανού θρανίου. Μπορεί να είναι εκείνο το λιγομίλητο και απόμακρο παιδί που μόλις ήρθε με μετεγγραφή από άλλο σχολείο και δεν έχει ακόμα εγκλιματιστεί στον νέο σχολικό χώρο. Ίσως είναι εκείνος ο μαθητής που είναι σιωπηρός, που περνάει απαρατήρητος, σχεδόν αόρατος στην καθημερινή ζωή της σχολικής κοινότητας. Μπορεί να είναι ένα ευαίσθητο παιδί, λίγο συννεσταλμένο που δεν θέλει να το πει στους καθηγητές του (γιατί ντρέπεται) ή στους γονείς του (για να μην τους αναστατώσει). Ίσως να νομίζει πως θα περάσει γρήγορα αυτό που του συμβαίνει γι' αυτό και δεν αντιδρά.
- Πρόκειται για ένα μαθητή που χάνεται στο πλήθος, που δεν ξεχωρίζει (ή αν ξεχωρίσει, αυτό γίνεται με αρνητικό τρόπο), που δεν μπορεί να κάνει εύκολα φίλους και είναι εξ ανάγκης άτομο απομονωμένο ή νιώθει έτσι. Καθώς δεν είναι και ο πλέον δημοφιλής μαθητής της τάξης, γίνεται εύκολα στόχος, ενώ η απουσία ατόμων που θα πάρουν το μέρος του και θα σταθούν πλάι του τον κάνουν πλέον εύάλωτο στη «θυματοποίηση»

Μερικοί λόγοι που οδηγούν ένα παιδί να ασκεί Σχολική Βία

Ο μαθητής–«θύτης» νιώθει μεγάλη αυτεπάρκεια (αυτοαποτελεσματικότητα) σε αυτό που κάνει. Με άλλα λόγια, του αρέσει να εκδηλώνεται και να συμπεριφέρεται βίαια. Μάλιστα, νιώθει ωραία με αυτό που κάνει και νομίζει πως το κάνει καλά (να συμπεριφέρεται βίαια προς τους άλλους).

Ο μαθητής–«θύτης» έχει περιορισμένες (ή δεν έχει καθόλου) κοινωνικές δεξιότητες επικοινωνίας με άλλους συμμαθητές και συνομηλίκους του. Καθώς δεν μπορεί να συνδιαλεχθεί με τους άλλους, το μόνο που ξέρει (και πολλές φορές, το μόνο που θέλει) να κάνει είναι να επιτεθεί βίαια (σωματικά, λεκτικά ή με άλλον τρόπο) στους συμμαθητές του.

Ο μαθητής–«θύτης» έχει και ο ίδιος γνωρίσει τη βία σε μικρότερες ηλικίες. Είτε ως «θύμα» ο ίδιος, είτε ως απλός παρατηρητής βίαιης συμπεριφοράς, ο μαθητής αυτός έχει βιώσει από πρώτο χέρι τη βία συμμαθητών του. Μπορεί να έγινε κι ο ίδιος «θύμα»

κάποιου ή κάποιων μεγαλύτερων και δυνατότερων παιδιών στο σχολείο. Μπορεί να είδε άλλους μαθητές να χτυπούν κάποιον μικρότερο συμμαθητή τους.

Χαρακτηριστικά:

- ❖ Υπάρχει βία στο σπίτι.
- ❖ Υπάρχει χαοτικό περιβάλλον.
- ❖ Υπάρχει δυστυχία ή ένταση ή σύγκριση στο σπίτι.
- ❖ Εισπράττει αυταρχική ή άκαμπτη ανατροφή με σκληρή τιμωρία.
- ❖ Το αμελούν ή και δεν του θέτουν όρια.
- ❖ Εισπράττει αγάπη αλλά όχι πειθαρχία και όρια.
- ❖ Φοβάται μη χάσει τα σκήπτρα του 'δημοφιλούς και του ισχυρού παιδιού.
- ❖ Εξαναγκάζεται να ασκήσει σχολική βία από συμμαθητές του.
- ❖ Έχει ανάγκη ψυχολογικής ή ψυχιατρικής στήριξης.
- ❖ Έχει κάποια ιδιαιτερότητα που το δυσχεραίνει στις διαπροσωπικές του σχέσεις.
- ❖ Εισπράττει αγάπη αλλά όχι πειθαρχία και όρια.
- ❖ Φοβάται μη χάσει τα σκήπτρα του 'δημοφιλούς και του ισχυρού παιδιού.
- ❖ Εξαναγκάζεται να ασκήσει σχολική βία από συμμαθητές του.

Τρόποι Αντιμετώπισης

Αν έχουμε ή αν νομίζουμε πως αντιμετωπίζουμε κάποιο πρόβλημα με κάποιον συμμαθητή μας, τότε, αν νιώθουμε άνετα να μιλήσουμε σε έναν καθηγητή ή μια καθηγήτρια που σεβόμαστε και θεωρούμε οικείο μας πρόσωπο. Να ξέρετε πως ο καθηγητής ή η καθηγήτριά σας θα σεβαστεί την κίνηση αυτή και θα σας βοηθήσει όσο μπορεί.

Μιλήστε και αναφέρετε το πρόβλημά σας. ΜΗΝ το κρατάτε μέσα σας! Μην βασανίζεστε. Μοιραστείτε τη δυσκολία σας.

Αναζητήστε την υποστήριξη και αργότερα υποστηρίξτε κι εσείς άλλους συμμαθητές σας που ίσως αντιμετωπίζουν το ίδιο ή παρόμοιο πρόβλημα. Εσείς, τώρα, μπορείτε να γίνετε διευκολυντές και διαμεσολαβητές και να βοηθήσετε το συμμαθητή σας ή τη συμμαθήτριά σας που αντιμετωπίζει κάποιο δικό του πρόβλημα. Δεν θα σας κατηγορήσει κανείς για την πράξη σας αυτή. Αντίθετα, με το να προσφέρετε τη βοήθειά σας, ίσως και να κάνετε καλό σε πολλούς συμμαθητές σας και στην σχολική σας κοινότητα.

Πολλές φορές νιώθουμε θυμωμένοι με αυτά που συμβαίνουν γύρω μας. Ο θυμός που νιώθουμε μπορεί να οδηγήσει σε επιθετική συμπεριφορά. Το να ξέρω πώς να διαχειριστώ τον θυμό μου, να εκφράσω λεκτικά τα συναισθήματά μου και να επιλέξω σωστές μορφές συμπεριφοράς είναι ένα άλλο βήμα. Το να εκφραστώ βίαια για να «εκτονώσω» το θυμό μου δεν οδηγεί πουθενά. Δεν μου φταίει ο τοίχος στο προαύλιο, αν τον «μουτζουρώσω» με γκράφιτι για να «βγάλω» την οργή μου. Δεν μου έκανε τίποτε το θρανίο που κάθομαι και διαβάζω και γράφω με το να το χαράξω, να το σπάσω, να το κάψω. Ούτε φυσικά, είναι σωστή έκφραση να «βγάλω» το θυμό μου πάνω σε φίλους μου ή άλλα οικεία πρόσωπα του περιβάλλοντός μου.

Ως σχολική τάξη, εργαζόμαστε σαν μια ομάδα. Βάζουμε κανόνες συμπεριφοράς και τους τηρούμε. Στηριζόμαστε ο ένας στον άλλον. Φροντίζουμε ο ένας τον άλλο. Όλοι έχουν δικαίωμα έκφρασης των απόψεών τους και κανενός οι απόψεις δεν είναι κατώτερες από τις απόψεις κάποιου άλλου συμμαθητή.

Στη σχολική μας τάξη, στη σχολική μας οικογένεια, όλοι είμαστε ισότιμα μέλη. Κανείς δεν είναι καλύτερος από τους υπόλοιπους. Όλοι είμαστε μια μεγάλη και δυνατή συντροφιά. Ο καθένας έχει τον ρόλο του και όλοι φροντίζουν όλους. Και, όπως προαναφέραμε, η σχολική μας ομάδα και συντροφιά έχει χώρο για όλους μας.

Αν στην τάξη μας υπάρχει κάποιος μαθητής «διαφορετικός» από τους υπόλοιπους (π.χ., αλλοδαπός, άτομο με αναπηρία ή άτομο από κάποια εθνική ή κοινωνική μειονότητα, άτομο με κάποιο ειδικό, διαφορετικό χαρακτηριστικό) αυτό δεν τον κάνει αυτόματα στόχο της επιθετικής συμπεριφοράς κάποιων. Αν σας επιτεθούν, αν δεχθείτε προσβολές ή επιθέσεις από άλλους συμμαθητές σας, η λύση δεν είναι να ανταπαντήσετε και να κάνετε κι εσείς το ίδιο, να γίνετε εξίσου επιθετικοί και βίαιοι..

Η βία γεννάει βία. Υπάρχει καλύτερος και σωστότερος τρόπος αντιμετώπισης.

Πρώτα απ' όλα, σταθείτε όρθιοι και βρείτε τη δύναμη να πείτε «Στοπ! Φύγε» προς τον συμμαθητή σας που θέλει να σας κάνει κακό. Αυτή η κίνησή σας ίσως ξαφνιάσει, διότι είναι κάτι που ο άλλος δεν περιμένει. Επίσης, μαζί με την άρνησή σας να γίνετε «θύμα», απομακρυνθείτε από το συμβάν και αναζητήστε έναν μεγαλύτερο (γονιό, εκπαιδευτικό), για να επιληφθεί του επεισοδίου. Αυτή η πράξη δεν σας κάνει αδύνατους, αλλά δείχνει πως μπορείτε με τρόπο ήρεμο και νηφάλιο να αντιμετωπίσετε μια δύσκολη κατάσταση.

Στη συνέχεια, μαζί με τους εκπαιδευτικούς σας, προσπαθήστε μέσα από διάλογο και συνομιλία να βρείτε την αιτία και να δώσετε λύση στις συγκρούσεις.

Θυμηθείτε:

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ ΓΙΝΕΤΕ ΘΥΜΑΤΑ ΒΙΑΣ!

Πηγές:

Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου – Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου | Επιμορφωτικό Υλικό Μαθητών Γυμνασίου για την σχολική βία και τον εκφοβισμό
Προσαρμογή από Sullivan (2002)

